

"BİR NEÇƏ İLDƏN SONRA ARDNF-İN VALYUTA EHTİYATLATI BİR NEÇƏ DƏFƏ ARTACAQ" – ŞAHMAR MÖVSÜMOV

Caspian Energy (CE): Cənab Mövsümov, Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpasından 20 il və Azərbaycan Dövlət Neft Fondunun Əsasnaməsinin təsdiqlənməsindən 11 il ötdü. Neft Fondunun qarşısına qoyulan məqsədlərə nail olunduğunu əminliklə demək olarmı?

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun İcraçı direktoru Şahmar Mövsümov: Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) yaradılması ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş uğurlu Milli Neft Strategiyasının ayrılmaz hissəsidir.

Digər təbii ehtiyatlardan fərqli olaraq, neft və qaz əbədi deyil və müəyyən vaxt ərzində tükənir. Neft Fondunun yaradılmasının əsas məqsədi əldə edilən gəlirlərin toplanmasıdır.

Neft Azərbaycanın milli sərvəti olduğundan bu sərvətdən əldə edilən gəlirlər də onun vətəndaşlarına məxsusdur. Neft və qaz ehtiyatlarının istismarından əldə edilən vəsaitin ümumxalq istifadəsinə verilməsi üçün ilk növbədə bu vəsaitin bir yerdə toplanması xaricdə effektiv şəkildə idarə

olunması nəticəsində əlavə gəlirlərin əldə edilməsi lazımdır.

Beləliklə, hətta neft-qaz yataqları tam istismar olunsay belə onlardan əldə olunmuş vəsait hələ bir neçə nəsil Azərbaycan vətəndaşlarının rifahına xidmət edəcək. Hazırda Fond 32 milyard dollar toplanıb və bu vəsait Fondun işçiləri tərəfindən peşəkar şəkildə idarə olunur. Neft Fondunun yaradıldığı dövrdən indiyədək onun valyuta ehtiyatlarının idarəedilməsi nəticəsində əldə edilən gəlir 1,3 milyard dolları ötüb ki, bu, həmçinin dövlət gəlirinin əlavə mənbəyi sayılır.

CE: Bu gün Fondun qarşısında duran vəzifələr hansılardır?

Şahmar Mövsümov: Neft Fondunun fəaliyyəti, əsasən, qarşısına qoyulmuş bir çox mühüm vəzifələrin həllinə yönəlmişdir. 1) Böyük həcmdə xarici valyutanın daxil olması şəraitində ölkədə makroiqtisadi sabitliyin qorunması və maliyyə intizamının təminatı; 2) indiki və gələcək nəsillər üçün neft-qaz gəlirlərinin toplanması və saxlanması; 3) neft gəlirlərinin bir hissəsini ölkənin strateji, sosial-iqtisadi problemlərinin həllinə yönəltməkdir.

Son 11 ildə görülmüş fəaliyyətin

yekunu kimi əminliklə qeyd etmək lazımdır ki, Neft Fondu qarşısına qoyulmuş məqsədləri uğurlu şəkildə həyata keçirir. Dövlət Neft Fondunun üzərinə düşən vəzifələrdən biri də neft gəlirlərinin sterilizə edilməsi nəticəsində valyuta kütləsinin kəskin artmasından yaranan biləcək makroiqtisadi əyintilərin neytrallaşdırılması, ölkənin neft gəlirlərinin yenidən bölüşdürülməsi və qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilməsidir. Ölkəyə böyük həcmdə valyuta kütləsinin daxil olduğunu nəzərə alsaq, makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanması Fondun rolu getdikcə artır.

Neft Fondunun Əsasnaməsinə əsasən, onun vəsaitləri həmçinin ümummilli əhəmiyyət kəsb edən infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsinə, ölkənin sosial-iqtisadi tərəqqisi naminə sərf oluna bilər.

2001-ci ildən 2011-ci ilin sentyabrınadək Neft Fonduna ümumilikdə 61 milyard dollardan çox vəsait daxil olub ki, onun 29 milyard dolları sosial-iqtisadi inkişaf məqsədilə xərclənib, o cümlədən 25 milyard dollar transfert şəklində dövlət büdcəsinə köçürülüb. Qalan 32

milyard dollar Fond tərəfindən idarə olunur.

CE: Ölkənin müstəqilliyi dövründə əldə olunan Fondun gəlirlərinin əsas mənbələri hansılardır?

Şahmar Mövsümov: Ölkənin müstəqilliyi dövründə Fond gəlirlərinin

əsas mənbələrindən biri hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişlər çərçivəsində dövlət payına düşən gəlirlərdir (58,8 mlrd.dollar).

Bununla yanaşı, Neft Fondunun əlavə gəlir mənbələri bonus ödənişləri (402 mln. dollar), akrhesabı ödənişlər (82,3 mlrd.dollar), Bakı-Tbilisi-

Ceyhan layihəsinin reallaşdırılmasından əldə olunan dividendlər (597,0 mln. dollar), neftin ölkə ərazisindən ötürülməsinə görə tranzit gəlirləri (116,8 mlrd. dollar), neft-qaz sazişləri çərçivəsində sərmayəçilər tərəfindən verilən aktivlərdən əldə edilən gəlirlər (12,2 mln. dollar), o cümlədən

Neft Fondunun vəsaitlərinin idarə edilməsindən əldə edilən gəlirlər (1,2 milyard dollar) təşkil edir.

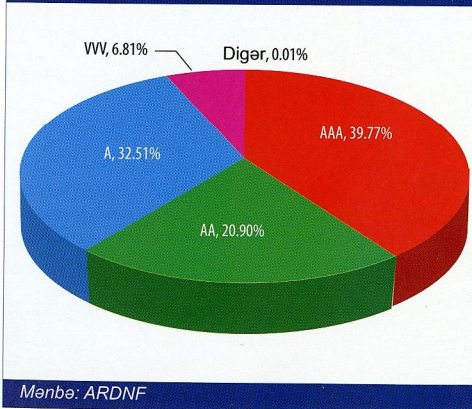
CE: Fondun vəsaitləri ölkə iqtisadiyyatının inkişafına nə dərəcədə təsir göstərir? Fondun əsas xərc maddələri hansılardır?

Şahmar Mövsümov: Fondun

xərclərinin böyük bir hissəsi dövlət büdcəsinə transfertlərdən ibarətdir. Qeyd olunan vəsaitlər əhalinin yaşayış səviyyəsinin artması üçün zəruri olan infrastrukturun yaradılmasına və ölkə iqtisadiyyatının sonrakı diversifikasiyasına yönəldilir. 2003-cü ildən 2011-ci il sentyabrın 1-dək dövlət büdcəsinə transfertin ümumi həcmi

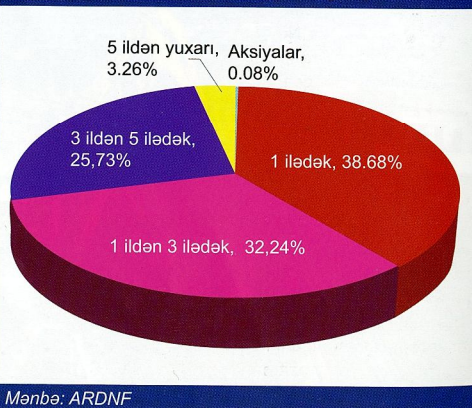
20,2 mlrd. manatdan çox olmuşdur. Məlum olduğu kimi, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 20%-i işğal altındadır. Bir milyondan artıq insan qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşüb və uzun müddət çox ağır şəraitdə qaçqın düşərgələrində məskunlaşmışdır. Ümumilli lider Heydər Əliyevin

ARDNF-in sərmayə portfelində kredit reytingi üzrə istiqrazların paylaşdırılması (30.06.2011-ci ilin vəziyyətinə görə)

Mənbə: ARDNF

ARDNF sərmayə portfelinin yerləşdirilmə müddətinə görə strukturu (30.06.2011-ci ilin vəziyyətinə görə)

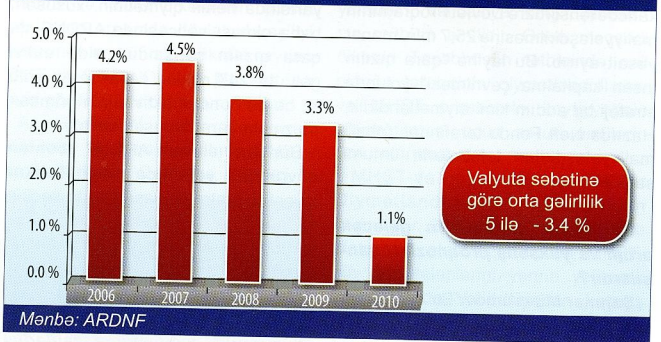
Mənbə: ARDNF

qərarı ilə ARDNF vəsaitinin bir hissəsi qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı görülən tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə istiqamətləndirilib. Ayrılan vəsait hesabına Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində zəruri infrastruktur ilə təchiz edilmiş yeni qəsəbələr salınıb. Görülən tədbirlər nəticəsində 2007-ci ildə sonuncu çadır şəhərciyi ləğv edilib. Neft Fondu son 11 ildə yuxarıda qeyd olunan məqsədlə 807 mln. manat vəsait ayırmışdır.

2002-2006-cı illərdə Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri layihəsinin maliyyələşdirilməsinə Neft Fondundan 312 mln. dollar xərclənib. Bu layihə dövlətimiz üçün olduqca önəmli siyasi, iqtisadi və strateji əhəmiyyət kəsb edir. 2007-ci ildən 2011-ci il sentyabrın 1-dək maliyyələşdirilməsinə 108,6 mln. dollar xərclənən növbəti əsas regional layihə "Dəmir ipək yolu" adlandırılacaq. Bələdiyyə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun tikintisidir. Bu yol Avropa ilə Asiyayı birləşdirməyə, həmçinin Azərbaycandan keçməklə Çindən Avropaya sərnəşin və yükdaşımalarını nizamlamağa imkan yaradaçaq. Bu, ölkənin tranzit potensialının artmasına və Azərbaycanın dünya

ARDNF aktivlərinə görə gəlirlilik

Mənbə: ARDNF

iqtisadiyyatına inteqrasiya prosesinin sürətlənməsinə xidmət edəcəkdir.

Neft Fondu həmçinin su təchizatı ilə bağlı iki layihəni maliyyələşdirir. Bu layihələrdən biri Oğuz-Qəbələ-Bakı su kəmərinin tikintisidir. Əsrlər boyu Abşeron yarımadasının su təchizatı ilə bağlı ciddi çətinlikləri olub. Paytaxtımızın genişlənməsi, şəhər əhalisinin sayının artması ilə bağlı əhalinin su problemi daha da ciddiləşmişdi. Qeyd olunan çətinliyin aradan qaldırılması üçün Azərbaycan Prezidentinin göstərişinə əsasən Oğuz-Qəbələ-Bakı su kəmərinin inşasına başlandı. Bu boru kəmərinin tikintisi nəticəsində şəhər əhalisi

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının beynəlxalq standartlarına uyğun təmiz bulaq suyu ilə təmin ediləcəkdir. Boru kəmərinin ümumi uzunluğu 267 kilometr təşkil edir. Digər əhəmiyyətli layihə ölkənin kənd təsərrüfatının inkişafı üçün zəruri olan Samur-Abşeron suvarma sisteminin bərpasıdır. 2006-cı ildən 2011-ci il sentyabrın 1-dək Oğuz-Qəbələ-Bakı və Samur-Abşeron su kanalları layihələrinin maliyyələşdirilməsinə 757,5 mln. və 640 mln. manat vəsait xərclənib.

Neft Fondu 2006-cı ildə Azərbaycan İnvestisiya Şirkətinin nizamnamə kapitalının formalaşdırılmasına 100 mln. dollar ayırıb. Prezident İlham

Əliyevin Sərəncamı ilə yaradılan bu şirkət qeyri-neft sektoruna sərmayələrin cəlb edilməsinə imkan verir.

Bundan başqa, Neft Fondu Respublika Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiqlənmiş "2007-2015-ci illər ərzində Azərbaycan gənclərinin xaricdə təhsili üzrə Dövlət Proqramının maliyyələşdirilməsinə 25,7 mln. manat vəsait ayrılıb. Bu layihə "qara qızılın insan kapitalına çevrilməsi" yolunda strateji bir addım kimi qiymətləndirilir. Hazırda Neft Fondu tərəfindən təhsili maliyyələşdirilən tələbələr üçün ümumi sayı 747 nəfərdir.

CE: Fond aktivlərinin gələcək artım və yüksəliş proqnozları hansılardır?

Şahmar Mövsümov: Bir neçə ildən sonra Neft Fondunun idarə etdiyi valyuta ehtiyatları bir neçə dəfə artacaq ki, bu da Fondun vəsaitlərinin xarici aktivlərdə yerləşdirilməsi üzrə investisiya fəaliyyətinin genişlənməsinə şərait yaradacaqdır. Beləcə, bir barrel neft 80 dollara satıldığı və proqnozlara uyğun olaraq Fondun məxaricləri 3, 5, 10 ildən sonra da eyni səviyyədə qaldığı təqdirdə Fondun aktivləri 35, 40, 60 milyard dollar təşkil edə bilər. Bunun nəticəsində Fondun idarə etdiyi vəsaitlərdən əldə etdiyi gəlirlərin həcmi artacaq və Fond dövləti sabit illik gəlirlə təmin edən təşkilata çevriləcəkdir.

CE: Qlobal maliyyə böhranı dövründə Fond öz maliyyə

vəsaitlərini artırmağa müvəffəq oldu. Bu hansı amillər əsasında baş verdi?

Şahmar Mövsümov: ARDNF-nin aktivləri, əsasən, neft və qaz satışından, həmçinin Fondun investisiya portfelinin idarəsindən gələn gəlirlər hesabına formalaşır. 2008-ci ilin birinci yarısında neftin qiymətinin, xüsusən, baha olması nəticəsində ARDNF-nin qara qızılın satışından əldə etdiyi gəlir 14 247 milyon dollar təşkil edib ki, bu da Fondun aktivlərinin artmasına zəmin yaradan əsas amildir.

Bundan əlavə, ARDNF böhran dövründə yetərincə mühafizəkar investisiya strategiyası həyata keçirib və nəticədə 2008-ci ili gəlirlə başa vurub, bazarın investisiya portfelinə mənfi təsiri isə cüzi olub.

CE: Maliyyə bazarlarında dollar və avronun mövqeyinin zəiflədiyi dövrdə mühüm addımlar atılır? Avropa İttifaqında baş verən iqtisadi böhran Fondun gəlirlərinə necə təsir edəcək? Hazırda ARDNF hansı valyuta səbətinə üstünlük verir? Vəsaitin hansı hissəsi istiqraz və digər qiymətli kağızlarda yerləşdirilib?

Şahmar Mövsümov: ARDNF-nin valyuta səbəti üç valyutadan ibarətdir: ABŞ dolları, avro və funt sterlinq. Qeyd olunan strategiya Amerika və Avropa valyutaları arasında tarazlığın yaradılması məqsədilə tətbiq edilir. Belə ki, bir valyutanın dəyərinin aşağı enməsi digərinin dəyərinin qalxması deməkdir. Dünya maliyyə bazarların-

da baş verən son hadisələri nəzərə alıqda bu stratejiya tamamilə özünü doğrultmuşdur. Şübhəsiz ki, Avropa İttifaqı ölkələrinin maliyyə sektorundakı vəziyyət, bir sıra Avropa ölkəsindəki suveren kredit reytinginin aşağı düşməsi maliyyə bazarının bütün iştirakçılarna, o cümlədən ARDNF-ə mənfi təsir göstərir.

ARDNF aktivlərinin əhəmiyyətli hissəsi (98%-ə yaxın) dövlət və korporativ istiqrazlarda yerləşdirilib, qalan hissə depozit və səhmlərə investisiya olunub. İnvestisiya portfelinin qeyd olunan strukturu risk ehtimalını azaldır. Belə ki, istiqraz maliyyə bazarında sarsılmaya daha az meyllidir.

CE: Siz Mineral Ehtiyatların Hasılatı ilə Məşğul olan Sənaye Sahələrində Şəffaflıq Təşəbbüsü (MHŞT) üzrə Hökumət Komissiyasının rəhbərisiniz. Dünya birliyində Azərbaycanın MHŞT-nin tətbiqi sahəsindəki təcrübəsindən istifadə edilib?

Şahmar Mövsümov: Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan 2003-cü ildə Mineral Ehtiyatların Hasılatı ilə Məşğul olan Sənaye Sahələrində Şəffaflıq Təşəbbüsünə qoşuldu. Bununla da ölkəmiz MHŞT-nin tətbiqi üzrə öhdəliyi könüllü olaraq üzərinə götürən ilk dövlət oldu. 2005-ci il martın 15-də Azərbaycan dünyada ilk dəfə MHŞT üzrə hesabat

dərc etdirib. MHŞT Azərbaycanda sabit və dayanıqlı prosesdir. Azərbaycan Hökuməti müntəzəm şəkildə neft-qaz və dağ-mədən sənayesilə məşğul olan şirkətlərin hökumətə ödənişləri və hökumətin bu şirkətlərdən əldə etdiyi gəlirlərini açıqlayır. Ödənişlərin və gəlirlərin tutuşdurulması beynəlxalq audit standartlarını tətbiq etməklə nüfuzlu, müstəqil audit şirkəti tərəfindən həyata keçirilir və tutuşdurmanın nəticəsi barədə auditor rəyi dərc etdirilir.

Azərbaycan MHŞT-nin Beynəlxalq İdarə Heyətinin fəal üzvüdür, təşəbbüslə bağlı müxtəlif görüş və konfranslarda iştirak edir, zəngin təbii ehtiyatlara malik ölkələrlə öz təcrübəsilə bölüşür.

2005-ci ildə MHŞT üzrə Beynəlxalq Məsləhətçi Qrup yaradıldı və MHŞT-nin həyata keçirilməsində zəngin təcrübəyə malik Azərbaycan həmin qrupun üzvü seçildi.

2006-cı ildə MHŞT-nin beynəlxalq səviyyədə idarəsi və MHŞT prinsip və meyarlarının tətbiqini müşahidə etmək üçün Beynəlxalq İdarə Heyəti yaradıldı. Azərbaycanın MHŞT-nin tətbiqində göstərdiyi liderlik nəzərə alınmaqla ölkəmiz yekdilliklə MHŞT üzrə Beynəlxalq İdarə Heyətinə üzv seçildi. Azərbaycanın İdarə Heyətinə üzv seçilməsi ölkənin beynəlxalq təşəbbüslərin həyata keçirilməsində aparıcı rolunu bir daha təsdiqlədi.

Azərbaycan hökuməti tərəfindən irəli sürülmüş və təqdim edilmiş MHŞT-ni dəstəkləyən Qətnamə 2008-ci il

2007-ci ildə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu MHŞT-nin tətbiqinə görə "Dövlət xidmətində şəffaflığın, cavabdehliyin və məsuliyyətin artırılması" üzrə BMT-nin "Dövlət Qulluğu Mükafatı" ilə təltif edilmişdir.

Dövlət Neft Fondu Şərqi Avropa və MDB ölkələrinin dövlət təşkilatları arasında dövlət idarəciliyi sahəsində ən nüfuzlu mükafat sayılan "BMT-nin Dövlət Qulluğu Mükafatı"na layiq görülməsinə ilk dövlət qurumudur.

Azərbaycan hökuməti tərəfindən irəli sürülmüş və təqdim edilmiş MHŞT-ni dəstəkləyən Qətnamə 2008-ci il

sentabrın 11-də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasında yekdilliklə qəbul edilmişdir.

MHŞT mədən sənayesində şəffaflığın beynəlxalq brendi kimi tanınıb. Bu brendin müdafiəsi məqsədilə "Qiymətləndirmə" (Validasiya) prosesi yaradılıb. Validasiya MHŞT prosesinin mühüm amildir. Onun məqsədi ölkənin Təşəbbüsün tətbiqində nail olduğu tərəqqinin qiymətləndirilməsi və MHŞT prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün zəruri amillərin üzə çıxarılmasıdır.

MHŞT-yə namizəd ölkələr Qiymətləndirmə prosesindən keçməlidir. 2007-ci ildə namizəd ölkə statusunu alan Azərbaycan MHŞT-nin ilk tələblərini yerinə yetirərək 2009-cu ildə Validasiyadan keçmiş və MHŞT-nin tamhüquqlu üzvü statusunu qəbul etmiş ilk ölkə olmuşdur. Azərbaycanın namizəd ölkədən tamhüquqlu üzv olan ölkəyə çevrilməsi MHŞT üçün mühüm keçid mərhələsi oldu.

MHŞT-nin prinsip və meyarlarına tam cavab verən ölkə olmasına və MHŞT-nin tətbiqi sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlərə görə Azərbaycan "2009-cu il MHŞT mükafatı" təqdim edilmişdir.

Azərbaycan Şəffaflıq Təşəbbüsünün tətbiqində əldə etdiyi müvəffəqiyyətlərə görə beynəlxalq birlik tərəfindən müntəzəm olaraq yüksək qiymətləndirilir.

Müəssisəyə görə çox sağ olun.

